

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

**ДЕКОРАТИВНЕ ПАННО «Я В СЕРЦІ МАЮ ТЕ, ЩО НЕ ВМИРА...» У
ТЕХНІЦІ «НЕТКАНИЙ ГОБЕЛЕН»**

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація «Художній текстиль»

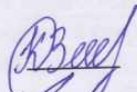
Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

КвРДМ. 021007.21.08.ПЗ

Виконала студентка групи ДМ-21-1

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Нормконтролер

 Олександра КРАСОВСЬКА

 Лариса КОРНИЦЬКА

 Оксана ПЯСТУК

До захисту допускаю:

В. о. завідувача кафедри

технологічної та професійної освіти і

декоративного мистецтва

« 11 » червня 2025 р.

 Олена САМБОРСЬКА

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
 Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
 Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
 Галузь знань 02 Культура і мистецтво
 Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
 Освітня програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво
 Спеціалізація Художній текстиль

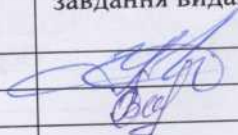

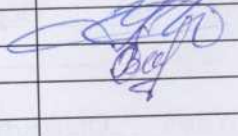
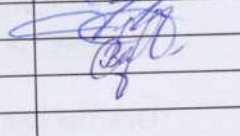
ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завідувача кафедри П.О.О.
Олена САМБОРСЬКА
04 квітня 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

- Борисовська Олександра Валентинівна
 Прізвище, ім'я, по-батькові студента
1. Тема роботи Декоративне панно "Я в серці милої те, що не вишра..." у техніці нетканого текстилю
- керівник роботи Корнишова Марія Анатоліївна, канд. пед. н., доцент
 Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання
- Затверджено наказом ректора університету від 07 лютого 2025 р. № 23
2. Строк подання студентом роботи на кафедру _____
3. Вихідні дані до роботи Архівна "нетканого текстилю"
Твори українських митців всього краю
4. Зміст пояснювальної записки Вступ. 1-й розділ. 1.1. Історія розвитку худ. виробки текстилю. 1.2. Худ. технологічні особливості декоративного текстилю. 2-й розділ. 2.1. Застосування худ. образів у виробництві текстилю. 2.2. Характеристика матеріалів та інструментів, технологія виготовлення. 2.3. Технологія виготовлення декоративного текстилю. 2.4. Формотворення хар-ро, ра, світлина, вишивка, висел. декоративного текстилю, декоративного текстилю, декоративного текстилю
5. Творча робота "Я в серці милої те, що не вишра..."
 Назва художнього твору (виробу)

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Антиплагіат	Гермігенко Т.І.		
Нормоконтроль	Гяетур О.В.		

7. Дата видачі завдання 04.04.2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1	Вступ	28.04 - 02.05	Висока
2	1 розділ	03.05 - 16.05	Висока
3	2 розділ	19.05 - 26.05	Висока
4	Висновки, перелік посилань	28.05 - 28.05	Висока
5	Попередній захист	29.05 - 30.05	Висока
6	Перевірка на плагіат	02.06 - 04.06	Висока
7	Нормоконтроль	05.06 - 10.06	Висока
8	Рецензування	13.06 - 16.06	Висока
9	Захист	19.06 - 20.06 2025	Висока

Студент Олександра КРАСОВСЬКА
Підпис Ім'я, прізвище

Керівник Лариса КОРНИЦЬКА
Підпис Ім'я, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: Декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»

Автор: ст. гр. ДМ-21-1

Олександра КРАСОВСЬКА

Керівник: канд. пед. наук, доцент.....Лариса КОРНИЦЬКА

Обсяг пояснювальної записки: 57 с.; обсяг додатків: 8 с.

Ключові слова: гобелен, нетканий гобелен, технологічні особливості, декоративне панно, художній текстиль

Кваліфікаційна робота виконувалася з урахуванням особливостей техніки нетканого гобелену та використовуваних матеріалів для виконання декоративного панно. Текстова частина кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі досліджено історію розвитку традиційної гобеленової техніки до її сучасної інтерпретації «нетканого гобелену»; а також проаналізовано художньо-технологічні особливості цих технік.

У другому розділі було розкрито ідею та обґрунтовано тему «Я в серці маю те, що не вмира...». Описано матеріали та інструменти необхідні для виконання декоративного панно в техніці «нетканий гобелен», проведена калькуляція витрат для реалізації задуму в матеріалі та визначена технологічна послідовність його виконання. Надана композиційна характеристика та естетична оцінка виконаного твору,

Зроблено висновки щодо художньо-композиційних та технологічно-матеріалознавчих особливостей створення композицій технікою «нетканий гобелен», підведено підсумки щодо поставленої на початку роботи мети та виконання поставлених завдань. Також, представлено перелік джерел посилання та додатки, в які винесено ілюстративний матеріал для підсилення текстової частини.

12.06.2025р.

Олександра КРАСОВСЬКА

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в текстильному мистецтві	9
1.1 Історія розвитку художньої обробки текстилю	9
1.2 Художньо-технологічні особливості текстильного мистецтва.....	18
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі особливості виконання декоративного панно «я в серці маю те, що не вмира ...» у техніці «нетканий гобелен».....	27
2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...».....	27
2.2 Характеристика матеріалів, інструментів та калькуляція витрат щодо виконаного декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен».....	36
2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»...	40
2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...».....	44
Висновки.....	52
Перелік джерел посилання.....	54
Додаток А Гобелени XV–XVI століття.....	58
Додаток Б Гобелен у площинно-декоративній стилістиці.....	59
Додаток В Килими та гобелени в традиційній техніці.....	60
Додаток Г Мистецькі твори Катерини Дудник.....	61
Додаток Д Мистецькі твори Ольги Гайдамаки.....	62
Додаток Е Ескізний пошук.....	63

Додаток Ж Завершене декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен».....	64
Додаток И Проект постеру кваліфікаційної роботи	65

ВСТУП

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільства є необхідність його гуманізації, а також пошук шляхів розширення ціннісних орієнтирів, що формують духовний і моральний фундамент особистості. Цей процес часто розглядається через призму художньої діяльності, яка базується на здатності створювати ключові естетико-філософські засоби впливу, зокрема художні образи. Особливе місце тут посідає мистецтво, зокрема й мистецтво художнього текстилю, таке як гобелен і килимарство. Завдяки своїм унікальним можливостям відображати навколишню дійсність і виражати певні світоглядні ідеї через формування неповторних візуальних образів, цей вид мистецтва залишається близьким до повсякденного життя людини. Водночас, він здійснює вагомий естетико-гуманістичний внесок у розвиток духовної культури суспільства [1].

Об'єктом дослідження є гобеленова техніка як вид декоративно-прикладного мистецтва.

Предметом дослідження є художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен».

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні художньо-композиційних і технологічно-матеріалознавчих особливостей декоративного панно «Я в серці маю, те що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен», його виготовленні відповідно до схарактеризованої технологічної послідовності та презентуванні на постері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити історію розвитку традиційної гобеленової техніки до її сучасної (новітньої) модифікації – «нетканий гобелен»;
- дати характеристику художньо-технологічним особливостям виконання творів у техніці «нетканий гобелен»;

- обґрунтувати ідею та художньо-образний зміст теми декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...»;
- підібрати та охарактеризувати матеріали, виконати калькуляцію витрат на виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»;
- обґрунтувати технологічну послідовність виконання декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен та виготовити його»;
- охарактеризувати композиційні особливості виконаного декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен», дати йому естетичну оцінку та виготовити постер.

Основні положення й результати кваліфікаційної роботи узагальнено та висвітлено на студентській конференції: секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва ХНУ 24 квітня 2024 року з доповіддю «Специфіка виконання роботи в техніці ниткографії» та на студентській конференції: секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва ХНУ 02 травня 2025 року з доповіддю «Я в серці маю те, що не вмирає». Збереження і розвиток українського мистецтва всупереч війні» (наук. керівник – доц. Корницька Л. А.).

Результати кваліфікаційної роботи представлено в опублікованих тезах: «Я в серці маю те, що не вмирає». Збереження і розвиток українського мистецтва всупереч війні» [2], які увійшли до Матеріалів наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва. (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.) / ред. кол.: І. В. Андрошук, І. П. Андрошук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 96 с. – С. 61– 63 (наук. керівник – доц. Корницька Л. А.).

Посіла I місце у номінації «Декоративно-прикладне мистецтво», твір «Дерево мого роду», у Всеукраїнському конкурсі дитячо-юнацької творчості, присвячений пам'яті Марії Примаченко «Чарівний світ українського мистецтва (керівник – канд. пед. наук, доцент Лариса Корницька).

1 ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО В ТЕКСТИЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1 Історія розвитку художньої обробки текстилю

Історія розвитку художньої обробки текстилю своїми коренями сягає глибокої давнини. Вона нерозривно поєднана з магічно-обрядовою і господарською діяльністю людини. Саме тому твори народного мистецтва містять як духовні, так і матеріальні ознаки.

Декоративно-прикладне мистецтво яскраво характеризує національні особливості етносу, локальні відміни етнографічних груп. З минулим народні художні твори єднає традиція та колективний спосіб її регулювання. Лише завдяки незліченим повторенням схем, мотивів, образів, форм утверджується художня традиція і передається з покоління у покоління, удосконалюючись і набуваючи чарівної довершеності.

Пам'ятки кожної, конкретної епохи показують, як люди навчилися працювати з природними матеріалами і що з них виготовляли, яку силу надавали їм за допомогою символів – знаків (орнаменту), що робило звичайні речі побутового призначення творами мистецтва.

Декоративно-прикладне мистецтво предметно-духовний світ людини – включає в себе численні види художньої практики. Це плетіння і ткання, розпис і вишивка, різьблення і виточування, кераміка, обробка кістки і каменю, мереживо, гобелен, вироби з бісеру, витинанки з паперу тощо.

Усі вони відносяться до різновидів декоративно-прикладного мистецтва. Кожний з видів унікальний за специфікою матеріалів, технологічним процесом обробки, за художньо-композиційними закономірностями структури образів.

Твори декоративно-прикладного мистецтва перебувають під впливом духовної наповненості часу. Цей фактор діє у прямій залежності від величини

проміжку часу, що віддаляється від моменту його створення. Іншими словами, чим більший вік твору, тим його духовна наповненість сильніше збуджує наші естетичні почуття [3].

Художні промисли України мають своє походження у традиційному декоративно-прикладному мистецтві, яке протягом століть було невід'ємною частиною повсякденного життя. Декоративне мистецтво формувалося у двох основних напрямках: домашніх ремеслах і художніх промислах, що тісно співіснували з ринковими умовами. Ці дві форми розвивалися паралельно, доповнюючи одна одну та забезпечуючи взаємозбагачення. Кожна епоха вносила свої специфічні зміни у побут населення та виробництво ремісничих майстрів. Вигідне географічне розташування, сприятливі торговельні умови та природні багатства України створювали сприятливі передумови для розвитку домашніх ремесел і організації промислів. Серед таких видів декоративно-прикладного мистецтва особливе місце займали ткацтво та килимарство.

Про традиційне народне мистецтво накопичено значний масив наукових досліджень. Багатовікові історичні та технологічні традиції українського килимарства вивчали такі дослідники, як Данило Щербаківський, Стефан Таранущенко, Андрій Жук, Яким Запаско, Тетяна Кара-Васильєва, Олександр Данченко та інші. В їхніх працях розглядаються зміст, особливості образної побудови, майстерність ремісників, родинні й загальні традиції тощо. Темою українських гобеленів у своїх дослідженнях займалися Людмила Жоголь, Галина Кусько, Ольга Ямборко, Зоя Чегусова та інші дослідники [4].

Декоративне мистецтво України виступає формою художньої діяльності, яка поєднує в собі практичні та естетичні властивості. До провідних напрямів народного мистецтва можна віднести ткацтво і килимарство.

Перші згадки про ткацтво на території України належать до часів трипільської культури (III–II тисячоліття до н.е.). Це підтверджують археологічні знахідки, серед яких прядильні знаряддя, окремі елементи ткацьких верстатів, а також тканинні відбитки на кераміці. Вони свідчать про

використання рослинної сировини та знання технік обробки текстильних матеріалів.

Килимарство та його різновиди відігравали важливу роль у розвитку декоративного мистецтва на наших теренах, беручи свій початок ще з часу перших килимових виробів, створених у домашніх умовах.

Найбільшого розквіту стародавнє килимарство досягло у X–XI століттях. У цей період килими активно використовувались для оздоблення праслов'янських язичницьких храмів. Стіни цих храмів, де розміщувалися скульптури богів-ідолів, прикрашали завіси з високоякісних та дорогих килимів.

В Україні килимові вироби мали різноманітні назви, що змінювалися з часом. Найдавніше згадування назви «ковер» зустрічається у старовинних письмових джерелах. Починаючи з XII століття, поширилася інша назва – «килим». Квітчасті орнаменти зазвичай називали «коверами», тоді як смугасті та з геометричними візерунками – «килими». Це поділ характерний для періоду XVI–XVIII століть. Віддавна килимові вироби відігравали важливу роль у побуті та господарстві населення. Їх використовували для облаштування житла, створення одягу, а також у господарських потребах, обрядах і ритуалах. Особливе місце займав гобелен – безворсовий настінний килим із сюжетними або орнаментальними композиціями, який є різновидом прикладного мистецтва.

Гобелени, представляють собою тканий безворсовий килим, що створюється вручну і містить орнаментальну чи сюжетно-тематичну композицію. Багато історичних документів стосовно технології їх виготовлення було втрачено з часом. Відомо, що як вид мистецтва вони почали розвиватись в Європі на межі X–XII століть. Згодом такі вироби активно використовували для оздоблення інтер'єрів європейських палаців.

На виробництві гобеленів майстри, художники та ткачі співпрацювали, залучаючись до колективної творчості. Відомо, що в XIII столітті у Парижі існували чотири окремі корпорації ткачів-килимарів, які працювали на

вертикальних верстатах. У 1302 році їх об'єднали із гільдією ткачів «сарацинських килимів», що виготовляли свої роботи у «левантійській» або східній техніці [4].

У XV–XVI століттях з'явилися гобелени під назвою «мільфлори» (тисяча квітів), які мали фон, заповнений великою кількістю квіткових кущів та дрібних квітів. Поряд із цим створювалися сюжетні композиції, де фоном служили декоративні рослинні елементи. Інший поширений тип гобеленів належав до «вердюру», в якому домінували сцени зі щільною рослинністю, серед якої зображували тварин, що полюють на птахів. Також використовувалися композиції з алегоричними мотивами, міфологічними сценами та ілюстраціями із лицарських романів, яким часто надавався архітектурний пейзаж як тло (див. додаток А, рисунок А.1) [5].

Термін «гобелен» набув відомості у XVII столітті у Франції. У Парижі брати Гобелени заснували першу мануфактуру, яка об'єднала фламандських майстрів фарбування та ткацтва. Саме їхнє прізвище стало назвою для виробів [6].

Гобелен належить до декоративно-прикладного мистецтва і виготовляється вручну шляхом переплетення ниток у поперечному напрямку.

Гобелени виготовляють із вовняних і шовкових ниток, створюючи окремі частини, які після завершення роботи зшивають між собою. Створення гобеленів є складним напрямом ткацького мистецтва. Полотно гобелена зазвичай має структуру пітканого репсу, де піткання повністю закриває основу. Гобелен виконував функції теплової й акустичної ізоляції як у церковних, так і в світських приміщеннях, водночас додаючи їм естетичної цінності [7].

Давні гобелени в Україні мали різноманітні назви, серед яких: «опони», «дивани», «коверці», «шпалери», «тапетії», «перистромати». У 1962 році, під час «Першого міжнародного вернісажу художнього текстилю» в Лозанні (Швейцарія), Ле Корбюзьє запровадив новий термін – «мюральномад» (кочівна фреска). Цей термін відображав дві ключові функції гобелена: його художньо-сміслову значення у просторі та здатність легко переноситися з місця на місце.

Слово «мюраль» вказує на відношення до стіни, а «номад» – до мобільності [8].

У XIX столітті більшість гобеленів відтворювали ткані малюнки й живописні композиції. Однак промислова революція суттєво вплинула на мистецтво килимарства, зокрема на створення гобеленів, завдяки появі нових барвників, інструментів і матеріалів. Механічне ткацтво на виробництвах сприяло масовому виготовленню гобеленів, що становило загрозу для традиційного ремесла. Наприкінці XIX століття підтримку ручного ткацтва започаткували художники в Англії в межах «Руху мистецтва і ремесел». Вони акцентували увагу на втраті індивідуальної творчості та прагнули відродити ідеали середньовічного майстерства, виступаючи проти наслідків індустріалізації в декоративно-прикладному мистецтві.

Одним із лідерів руху став Вільям Морріс (1834–1896) – письменник, художник та теоретик мистецтва. Він заснував гобеленову фабрику в Абатстві Мертон у передмісті Лондона (Суррей). Разом із однодумцями Морріс упродовж п'ятнадцяти років працював над розробленням ткацьких верстатів і створенням декоративних елементів для вітражів і стін (див. додаток А, рисунок А.2).

Група ремісників, художників і дизайнерів під керівництвом Артура Хейгейта Макмурдо, яка поділяла погляди Вільяма Морріса, займалася відродженням мистецтва гобелену у Франції та Шотландії в середині XX століття [9].

На початку 60-х років XX століття виділяли два основні напрями ручного гобелену. Перший представляв собою авторські роботи, засновані на сучасних проєктах, створених із посиленням на історичні постмодерністські твори.

Другий напрям – ручного гобелену, уникаючи складних технологічних експериментів, орієнтувався на збереження традиційного стилю ткацького мистецтва.

Мистецтво українського гобелена почало свій розвиток на початку XX століття. У перші пореволюційні роки митці заклали основи цього напрямку,

звертаючись до традиційних старовинних сюжетів і використовуючи їх у створенні художніх робіт.

У 30-х роках ХХ століття сюжетно-тематичні килими в Україні стали результатом синтезу народного і професійного мистецтва. До створення цих унікальних творів долучалися такі видатні митці, як В. Касіян, М. Дерегус, Д. Шавикін, А. Петрицький та інші [10]. У різних музеях організували ткацькі майстерні, де працювали досвідчені майстрині з місцевих осередків. Ці фахівчині не лише опановували нові й складні техніки гобелену, але й активно обмінювалися знаннями про традиційне народне килимарство. У процесі роботи вони також вносили корективи в ескізи й начерки художників, адаптуючи їх до специфіки ремесла. У 50-х роках ХХ століття відбулося відродження килимарського промислу. Художники з ентузіазмом бралися за створення тематичних килимів, застосовуючи багатофігурні композиції. Завдяки цьому такі вироби набули статусу станкових мистецьких творів із глибоким просторовим зображенням і досконало продуманими світлотіньовими формами.

Наступним важливим кроком у створенні тематичного килима стає відхід від традиційного станкового живопису та повернення до витоків декоративного мистецтва. Творчі експерименти майстрів Івана та Марії Литовченків розгорталися у площинно-декоративній стилістиці, доповненій насиченою кольоровою палітрою (див. додаток Б, рисунок Б.1) [11].

У 60-х роках ХХ століття гобелени набули статусу панно. У текстильно-монументальному мистецтві майстри вкладали у свої роботи ритм і динаміку повсякденного трудового життя та буднів.

У мистецтві гобелену 70–80-х років широкого розповсюдження набули вироби, що належали до жанру текстильної трансформації. Цей напрямок сприяв розвитку естетичних категорій тканого панно і формуванню концепції «сучасного гобелену» [12].

На Республіканській виставці декоративного мистецтва у 1969 році майже не було представлених робіт, створених за традиційними техніками

щільного та гладкого ткацтва. З часом до звичної вовняної пряжі почали додавати нові матеріали, такі як шпагат, тасьма, шкіра, метал. Дослідниця Т. Стриженова зазначає, що сучасний гобелен вже не лише виконує роль «рухомої фрески» або «кочівної фрески», він став надзвичайно багатограним: це і рельєф, і пластичний об'єм, який можна розглядати як своєрідну текстильну скульптуру, і навіть ціле архітектурне «текстильне середовище». Українські гобелени мають глибокі традиції, а їх розвиток відобразив у собі образність, стилістику та мотиви народного килимарства. Водночас, вони також вплинули на це ремесло, об'єднавши характерні риси гобелена та килима в єдину художню форму.

XXI століття стало переломним періодом у переосмисленні традиційних парадигм українського декоративно-ужиткового мистецтва. Інтенсивний розвиток сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, а також розширення мультимедійного простору сприяли активному творчому пошуку в різних напрямках, формуючи нове художньо-естетичне середовище. Український гобелен відіграє особливу роль у цьому процесі.

Сучасний гобелен вирізняється увагою до поєднання його з предметно-просторовим середовищем. Традиційні текстильні матеріали дедалі частіше доповнюються синтетичними. У технічних рішеннях, поряд із класичними прийомами народного ткацтва, активно використовуються аплікація, ажур, колаж та інші техніки. У структуру гобеленів інтегруються шнури, металеві нитки та інші елементи, що значно розширює можливості у створенні форми та передачі художнього образу. Застосування сучасних текстильних матеріалів і різноманітних способів переплетення привнесло нові акценти у фактуру поверхні та зовнішній вигляд гобеленів [13].

Сучасний гобелен переживає значний вплив зарубіжних тенденцій, що часто призводить до втрати характерних національних рис.

У Гобеленовій залі Українського центру культури та бізнесу в Афінах представлені роботи видатних українських майстрів. Колекція налічує

дванадцять масштабних творів, органічно доповнюючи загальну гармонію внутрішнього інтер'єру [14].

Протягом понад сорока років величний килим роботи відомої української майстрині Надії Бабенко прикрашає Блакитну залу у штабквартирі Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку. Цей витвір мистецтва вражає майстерністю виконання та досконалістю орнаментальних форм (див. додаток В, рисунок В.1).

Прикладом внеску монументального текстильного мистецтва у формування художньо-естетичного простору є гобелен, створений для Полтавської універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського. У 2010 році цей твір інтегрував внутрішній простір п'ятих поверхів будівлі, одночасно наповнивши його потужним художнім змістом. Гобелен має назву «Світ Котляревського» (див. додаток В, рисунок В.2) та уособлює символічне бачення світогляду та сприйняття реальності, яке автор твору передав алегорично.

Нині набули значної популярності міні-гобелени. Ці текстильні мініатюри гармонійно поєднуються з інтер'єрами житлових приміщень [12].

Розглядаючи ткацтво гобеленів як окремий напрям декоративно-прикладного мистецтва, можна дійти до таких висновків: гобелен є унікальним видом творчості та одним із ключових складників національної культури українського народу. Його розвиток відбувався на основі українських традицій, і він водночас належить до монументального та ужиткового декоративного мистецтва. Гобелен має здатність збагачувати етнокультурне середовище завдяки своїй універсальності, поєднуючи в собі риси аристократичного, елітарного та водночас демократичного мистецтва, яке гармонійно доповнює інтер'єри приміщень [15].

Згодом окрім звичайного гобелену з'явилися нетрадиційні техніки гобеленового плетіння, такі як: ізонитка, нетканий гобелен та інші.

Що стосується нетканого гобелену, то як вид декоративно-прикладного мистецтва, він уперше з'явився в Англії у XVII столітті. Англійські ткачі

придумали особливий спосіб переплетення ниток. Вони забивали в дощечки цвяхи й у певній послідовності натягали на них нитки. У результаті виходили ажурні мереживні вироби, які використовувалися для декорування житла. Існує версія, що ці роботи були свого роду ескізами для візерунків на тканині. Нетканий гобелен можна також виконувати й без цвяхів. Нитку просто приклеюють до площини – ніби малюють нею [16].

Саме другий технологічний прийом використовувався народом Уічолі з центральної Мексики. Уічолі займаються багатьма видами декоративного мистецтва, а саме: вишивкою, ткацтвом, бісероплетінням та нетканим гобеленом.

Традиційно, твори виконані технікою нетканого гобелену виконувалися на круглій або квадратній дошці, яка з обох сторін вкривалася сосною смолою або бджолиним воском. На цю основу і наклеювались різнокольорові вовняні нитки [17].

Художні твори виконані в техніці нетканий гобелен, нагадують ткані гобелени, їх зображення здаються об'ємними і «живими». Такі роботи є приємними на дотик, тому що в них використано натуральні матеріали.

Цей вид техніки зацікавив сучасних художників, які з успіхом переосмислюють її можливості в сучасному декоративному мистецтві. Ця техніка розвиває цікавість до вивчення творчості різних народів світу, а також дає можливість альтернативному використанню традиційних і новітніх матеріалів.

Отже, художня обробка текстилю й, зокрема, традиційна техніка створення гобеленів, є важливою частиною як світового, так і українського декоративно-прикладного мистецтва. Вона формувалася протягом багатьох століть і мала практичне, символічне й естетичне значення. Зараз традиційна гобеленова техніка модифікувалася. Однією з таких сучасних модифікацій і однією з новітніх технік є «нетканий гобелен», що продовжує розвиватися та популяризуватися в культурному середовищі.

1.2 Художньо-технологічні особливості текстильного мистецтва

Текстильне мистецтво є одним із найдавніших й притаманне усім народам світу. Мистецтво художньої обробки текстилю також присутнє й в українській культурі, яким займалися переважно жінки.

Сьогодні художній текстиль як і колись має важливе значення в оформленні інтер'єрів житла.

Процес виготовлення домашнього текстилю є трудомістким і включає кілька етапів: прядіння ниток, їх фарбування у різноманітні кольори, ткання на різних типах ткацьких верстатів із використанням багатьох технічних прийомів. Основними матеріалами для створення текстильних виробів слугували лляне волокно, коноплі й овеча вовна, обробка яких вимагала значних зусиль і вкладення жіночої праці [18].

Текстильні вироби зазвичай виготовляли зі льону, конопель і вовни. Повсякденні потреби та доступність сировини сприяли тому, що художня обробка текстильних матеріалів стала основним заняттям жінок. На початку XVIII століття майже в кожній оселі стояв ткацький верстат.

Окрім простих текстильних виробів і тих, які декорувались вишиваними чи вибивними узорами, в Україні створювали й орнаментовані полотна, де візерунок формувався шляхом поєднання переплетінь ниток основи й підткання.

Вибивні узори, які в багатьох регіонах поступилися техніці вишивки, виготовляли так: на кам'яну чи дерев'яну штамп-печатку наносили фарби, які потім друком переносили на тканину.

Процес виготовлення тканини був тривалим і вимагав значних зусиль. Спершу сіяли льон або коноплі. Коли льон дозрівав, його жали і складали у стіжки, кожен із яких формувався із п'ятнадцяти жмень. Стіжки залишали на чотири дні для вистоювання, після чого їх замочували і розкладали солону на стерні, щоб вона «вилежувалася» протягом двох-трьох тижнів. Початкове

волокно очищали тріпачкою, розділяли його на лички, потім вичісували спеціальною щіткою з цвяхами. Після достатнього вилежування сировину прив'язували до гребінного інструмента – потаса – і пряли нитки на веретені. Далі нитки натягували на кросна і ткали тканину на верстаті.

Полотно відбілювали шляхом вимочування у воді, потім сушили під сонячним промінням і згортали в сувої. Кількість таких сувоїв у скрині або виробів, виготовлених із полотна, свідчила про працелюбність і майстерність жінок.

Найяскравіше мистецтво ткачів проявлялося у створенні візерункових тканин. Для цього майстрині самостійно готували пряжу з місцевих матеріалів і фарбували її домашніми методами.

Основними техніками візерункового ткання були: класичний ручний перебір, ремізно-підніжкове ткання та килимове закладне ткання.

Народні тканини оздоблювали не лише тканим візерунком, але й вибіркою, гаптуванням або вишивкою. У своїх орнаментах, композиціях і кольоровій гамі вони відзначалися великим розмаїттям: смугасті, картаті, з геометричними чи рослинними мотивами, оздоблені стилізованими зображеннями птахів, тварин і дерев.

Кольорове оформлення українських народних тканин зазвичай вирізнялося гармонійністю та врівноваженістю, уникаючи надмірної строкатості. Основну гаму складали світлі відтінки полотна і білої вовни, а також коричневі та сірі тони. Для тканин, з яких виготовляли верхній одяг бойків і лемків, характерним був чорний колір. Помітну роль відігравали яскраво-червоний і синій кольори, тоді як зелений, жовтий і фіолетовий зустрічалися рідше [18].

Ще однією з найдавніших технік художньої обробки текстильних матеріалів є килимарство. Археологи виявляють залишки килимових виробів та ткацьких інструментів у стародавніх античних містах і скіфських поселеннях. Українці займалися обробкою вовни, льону й конопель ще з часів

трипільської культури, що підтверджується археологічними знахідками глиняних пряслиць

Основними центрами українського килимарства вважаються Поділля, Волинь, Полтавщина, Київщина та Чернігівщина.

Техніка килимарства збереглася до сьогоднішніх днів, як і традиційний процес підготовки вовни. Спершу овець мили у річковій воді, після чого їх стригли металевими ножицями. Цю процедуру зазвичай здійснювали навесні, коли вже минала загроза нічних заморозків. Зістрижену вовну очищали від жиру за допомогою попелу, потім промивали, висушували й сортували. Далі сировину піддавали биттю і вичісували, використовуючи дерев'яні гребені, які називали «драглами». М'яку вовну прями з кужеля за допомогою веретена, аналогічно до обробки рослинної пряжі.

Процес переходив до снування і ткання. Після цього сукно збивали й валяли, застосовуючи холодну або гарячу воду залежно від його якості. Грубе сукно обробляли руками в ручних ступах, ногами в ночвах або дерев'яними молотками. Тонше ж обробляли у млинових водяних ступах. М'яке сукно використовували для виготовлення ліжників або ковдр. Для роботи з довгим ворсом його складали у кошики, витримували у водяному потоці і вичісували, обертаючи.

Фарбування сукна та нанесення орнаментів здійснювали так само, як це робили з полотном. Для цього використовували природні барвники рослинного і тваринного походження. Наприклад, кора берези та вільхи надавала жовтого кольору, сік дроку – зеленого, сік материнки чи личинки метелика під корінням суниць – червоного. Для закріплення кольорів застосовували капустяний або огірковий розсіл, а також сироватку [18].

У процесі ткацтва килимових виробів використовуються різноманітні типи переплетень. Основним і найпоширенішим є полотняне переплетення, за якого нитка підткання проходить через одну нитку основи, накриваючи її то зверху, то знизу, утворюючи дрібний рубчик. Якщо нитка основи перекриватиметься через кожні дві нитки, утворюється більший рубчик.

Чергуючи нитки піткання темного кольору зі світлими, можна створити смуги у вигляді стовпчиків.

Кольорові площини рисунка, які піднімаються під кутом понад 30 градусів, слід створювати за допомогою прямолінійного ступінчастого контуру. Вертикальні контури виконуються способом «на линову нитку», коли нитка піткання обвиває сусідні кольорові нитки за одну основу.

У техніці килимарства можливо втілити будь-які елементи: прямі лінії, криві, кола чи овал. У тих місцях, де різнокольорові нитки не стикаються, можливі додаткові 2-3 прокиди для перехідної ділянки.

Найскладнішою та водночас найбільш поширеною в Україні є техніка ткання під назвою «округлення». Схема «кружляння» ниток піткання визначається крутизною кольорових площин, над якими працюють.

Для підкреслення площин часом використовують grubіший контур рисунка. Цього ефекту досягають завдяки перевиванню основних ниток: зверху – двох, а знизу – кожної окремо. Довші стібки створюють перевивання знизу шляхом захоплення чотирьох ниток основи одночасно.

Змінюючи напрямок настилання ниток піткання, можна створити красиву рельєфну косичку.

Термін «килимове ткання» походить від особливого виду декоративної тканини – килимів, з якими ця техніка найтісніше пов'язана. Залежно від технічних і художніх особливостей, до цієї групи народних ткацьких технік відносяться: «закладне», «ворсове» і «ретельчасте» ткання. Килим, який виготовляється в закладній техніці, є гладеньким, безворсовим, з двосторонньою тканиною, витканою полотняним переплетенням на двохраніжному верстаті. Візерунковий ефект досягається завдяки щільному вовняному пітканню, яке повністю покриває міцну основу.

Характерною особливістю закладного ткання є те, що різнокольорові нитки піткання вручну укладаються в зів, створений ремізками, протягуються між вибраною кількістю ниток основи та виводяться назовні відповідно до візерунка. Після того як нитки піткання розміщені по всій ширині тканини, зів

закривають і прибивають. У новому зіві нитки піткання проводять у протилежному напрямі. Чергуючи напрями прокладання ниток, поступово формуються контури різнокольорових площин, які з'єднуються між собою вертикальними, косими або східчастими лініями.

Строго вертикальні та східчасті контури узору створюються шляхом ткацтва на межову нитку. При цьому нитки піткання обох кольорів чіпляються, формуючи щільний візерунок-ажур. Діагональні контури створюють за допомогою ткацтва на косу нитку: ткач змінює кольори, розташовуючи кожний на своїй нитці основи, а на межі кольорів утворюється щілина. Нитки одного кольору інколи заміщуються над іншими на одну-дві нитки основи. У техніці килимарства можна використовувати будь-які лінії – прямі або криві.

Щоб виготовити складні композиції зі зображеннями архітектурних елементів, пейзажів чи людських фігур, важливо ретельно дотримуватися контурів, враховуючи переходи та з'єднання двох кольорів. Так, вигнуті прямі лінії формуються полотняним переплетенням, а в окремих ділянках настил піткання залишається нез'єднаним, залишаючи між ними проміжки. Під час наступних проходів ткання основа перекривається в тих місцях, де попередні шари піткання не з'єдналися. Такий метод дозволяє створювати також і округлі площини.

Найскладнішим і найпоширенішим видом ткацької техніки в Україні вважається округлення. При цьому кольорові нитки переплітають по колу, створюючи ефект нанесення мазків пензлем.

У килимовому ремеслі часто застосовують техніку обвивання джгутів, яка дозволяє комбінувати гладку поверхню з окремими зонами, прикрашеними щільно намотаними джгутами. Таке поєднання надає килиму особливої фактурності, створюючи красиву сітчасту структуру. Окремі частини візерунка можна підкреслити різними кольорами. Робота в цій техніці потребує міцного й ретельного обмотування ниток основи, щоб забезпечити надійну фіксацію орнаменту.

Ворсові тканини виготовляють на вертикальних ткацьких верстатах, причому лицьова сторона килима покривається кінцями кольорової пряжі (ворсинками), які обв'язують дві сусідні нитки основи, формуючи вузли.

Килимові вузли виконують горизонтальними рядами вздовж ширини основи, ретельно підбираючи кольори. Після зав'язування кожного вузла ворсові кінці пряжі розташовують і підрізають до необхідної довжини. Кожен ряд вузлів закріплюють однією або двома нитками, забезпечуючи міцність структури, залежно від способу плетіння. Ворсові вузли можуть бути подвійними або півтора разовими.

У сучасних гобеленах дедалі частіше використовують різноманітні волокна та матеріали. Наприклад, кубинське волокно сизаль із золотавим відтінком застосовують для створення пухнастої текстури. Для цього окремі нитки сизалю вплітають у структуру гобелена, залишаючи вільними довгі кінці волокон, що надає поверхні пухнастості та особливого естетичного ефекту.

Для створення декоративних панно можна використовувати стебла трав, соломку злаків, листя папороті, квіти, пір'я птахів та яскраві намистини. Прямі стебла надають тканій структурі цілісності. Якщо ж застосовуються ажурні, легкі листки папороті, тоді нитки основи кладуть плавно і не надто щільно. У результаті формується легкий контур, який доповнюється переплетенням кількох основних ниток у визначеному ритмі. Для прокладання стебел трави та листя їх розташовують через одну нитку основи.

Після завершення процесу ткацтва килим зрізають по обох краях і ретельно зміцнюють краї. Для цього нитки основи попарно зав'язують вузлами. Існує два основних способи обробки країв: обшити краї щільним обкидним швом або оформити бахромою. Бахрому можна створити із залишків ниток основи або додатково прив'язати нитки. У цьому декорі можливе застосування різних видів китиць, плетіння намистинок та інших декоративних елементів. Майстер має багато варіантів для прикрашання виробу, що відкриває простір для творчості та експериментів з матеріалами й

техніками. Головне – виконувати роботу з майстерністю та увагою до деталей [19].

У XVIII столітті, крім народних килимів, широкого розповсюдження набули панські килими та гобелени. Панські килими вирізнялися особливим оздобленням, яке відображало вплив популярних мистецьких стилів тієї епохи, таких як бароко, рококо та класицизм. Їх характерною рисою були малюнки із натуралістичним зображенням квітів, овочів і фруктів. Гобелени, своєю чергою, теж часто прикрашалися тематичними композиціями.

Класичний гобелен до XX століття зазвичай являв собою живописне зображення, створене за допомогою ткацької техніки. Ескізи для таких робіт розробляли найкращі митці свого часу, що дозволило гобелену протягом століть увібрати в себе риси всіх мистецьких стилів. Водночас техніка виготовлення гобеленів залишалася незмінною – це щільне переплетення рівномірної пряжі, де активно використовувалися як нитки основи, так і піткання.

Матеріали та техніка ткацтва спрямовані на головне – максимально чітко передавати малюнок і ретельно опрацьовувати кожен нюанс деталей композиції. Завдяки гобеленовій техніці є можливим реалістично відтворювати людські постаті та обличчя, досягаючи об'ємності й пластичності.

Безворсові двосторонні килими-гобелени зазвичай вироблялися на вертикальних ткацьких верстатах. Найпростішим варіантом такого верстата є звичайна рама, що складається з двох вертикальних бокових стояків і двох перекладин-валів, призначених для натягування основи. Для її створення використовуються міцні бавовняні або вовняні нитки, якими рівномірно обвивається перекладина верстата. Основу необхідно натягувати таким чином, щоб забезпечити легке та зручне змінювання зіву без зайвих зусиль.

Існує інший спосіб створення та підготовки рами для ткання гобеленів. Для цього виготовляють дерев'яну раму з міцно зафіксованими кутами, а на її

паралельних сторонах набивають невеликі цвяхи в шаховому порядку на однаковій відстані один від одного.

Під час роботи на спрощених рамах значну частину часу займає піднімання почергових основних ниток для формування зіву. Щоб спростити цей процес і уникнути ручного перебору ниток, їх ділять на парні та непарні та використовують пристрій для піднімання непарних ниток основи.

Процес прокладання нитки піткання виконується наступним чином. Спочатку нитка піткання закладається у зів високою дугою. Потім її прибивають молоточком у центрі дуги, таким чином формуються дві менші дуги. Ці дуги також прибивають молоточком у їхніх центрах. Такий метод прокладання забезпечує однорідну структуру виробу, без стягування ниток чи появи дірчастих або розріджених ділянок [19].

Серед сучасних нестандартних технік гобеленового мистецтва варто окремо відзначити техніку нетканого гобелена. На відміну від традиційного гобелену, створення якого вимагає значних затрат часу, існує альтернативний варіант, що зовні нагадує гобелен, але відрізняється особливостями художнього та технологічного виконання. Цей тип роботи називають нетканим гобеленом.

Цей спосіб є досить популярним у створенні унікальних текстильних виробів, що застосовуються для оздоблення інтер'єрів. Він не потребує спеціальних навичок, значного терпіння чи складних процесів у виконанні [20].

Нетканий гобелен – це текстильний витвір, створений за допомогою ниток і клею на жорсткій основі. За своєю фактурою та візуальним виглядом він нагадує традиційний гобелен, оскільки композиції також виконуються нитками, що створює схожість із класичними зразками. Для виконання робіт у цій техніці можна використовувати будь-які види ниток – від товстих вовняних до шовкових, золотих чи срібних. У сучасному інтер'єрі гобелени, створені в техніці нетканого гобелену, слугують виключно декоративним елементом.

Багатовікові традиції виготовлення гобеленів, збагачені сучасними технологіями, зробили мистецтво художнього текстилю справді унікальним і різноманітним. За час свого розвитку мистецтво гобелену зазнало суттєвих змін: від створення традиційних шедеврів вручну визнаними майстрами до впровадження промислових методів виробництва.

Повністю тканий виріб залишається надзвичайно коштовним задоволенням, яке доступне лише небагатьом. Натомість, нетканий гобелен виготовляється набагато швидше, при цьому зовні майже не поступається своїм традиційним аналогам.

Такі композиції створюються шляхом особливого викладання малюнка за допомогою кольорових джгутів або ниток на жорсткій основі. Хоча подібний виріб складно назвати гобеленом у класичному розумінні цього слова, адже гобелен споконвіку вважався саме тканим полотном. Водночас композиція, викладена нитками, візуально нагадує ткану текстуру, відрізняється високою деталізацією та динамізмом зображення.

Нетканий гобелен являє собою текстильний виріб, створений за допомогою ниток, які закріплюються на твердій основі (такій як ДВП або полотно на підрамнику) за допомогою полімерного клею. Ця техніка надає гобелену фактуру та візуальне сприйняття, подібне до класичного традиційного гобелена, оскільки композиція також виконується нитками. Для роботи у техніці нетканого гобелена можна використовувати будь-які нитки – від товстих вовняних до тонких шовкових або інших [21].

Отже, техніка «нетканий гобелен» надає великі можливості для творчого самовираження і дозволяє створювати різнокольорові, динамічні й текстурні композиції, які зовні нагадують традиційний гобелен, але займають менший обсяг часу при виконанні.

Техніка «нетканий гобелен» є новітньою модифікацією, але попри це поєднує в собі зовнішні властивості традиційного гобелену й набуває все більшої популярності в сучасному культурному просторі.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО- МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО ПАННО «Я В СЕРЦІ МАЮ ТЕ, ЩО НЕ ВМИРА...» У ТЕХНІЦІ «НЕТКАНИЙ ГОБЕЛЕН»

2.1 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...»

Функціонування творчої сфери в умовах війни являє собою особливий прояв суспільного життя, головна місія якого – спілкуватися мовою емоцій.

Не секрет, що не всі види мистецтва стають зрозумілими з першого погляду. Однак епохальні події, які супроводжують творчість, залучають людину до цих моментів і пробуджують її почуття, що, власне, і є одним із завдань мистецтва. У різні часи спосіб передачі емоцій і думок відображався через символізм, характерний для певної епохи. Наприклад, щоб уникнути політичних переслідувань, митці доби Ренесансу використовували техніку пентіменто (з італійської) – приховані знаки, які й досі викликають інтерес у дослідників. У таких символах нерідко закодовані справжні історії спротиву режимам, що не дозволяли відкрито висловлюватися й змушували митців приховувати свої думки у творах.

Художники завжди тонко відчували та осмислювали зміни ще до того, як інші знаходили для них слова.

Сприйняття (синтезія) твору, народженого під впливом війни, набуває значно більшої глибини, ніж звичайні естетичні прояви почуттів. Для цього не потрібні складні дослідження: кожен, хто став свідком сильних і напружених подій, відчуває їх на психологічному й підсвідомому рівнях через органи чуття. Простими словами, коли споглядаєш сюжет картини, то можна водночас уявляти мелодію, що його доповнює, чи бачити колір і відчувати його смак.

Чуєш знайомий запах і згадуються відчуття, які переживались в момент першого з ним знайомства.

Синестезія, що походить (від грецького слова *synaesthesia*) – (одночасне сприйняття) – це явище, при якому стимуляція одного органу чуття викликає реакцію в іншому або зумовлює поєднання різних, іноді доволі далеких асоціацій. Наприклад, коли ми споглядаємо документальні фотографії на виставках чи дитячі малюнки, що ілюструють події війни, наша чуттєва система частково пробуджує емпатію й дозволяє сильніше переживати побачене.

Мистецтво, яке ми знаємо з часів античності, Середньовіччя, Відродження, ранньо-модерної доби чи новітньої історії, те, яке ми любимо і яким захоплюємось, є відображенням епох війни, що змінювалися періодами миру; результатом політичних союзів, які породжували синтез і взаємопроникнення культур, утворюючи нові мистецькі форми; реакцією на настрої суспільства, рухи опору чи революції. Усі ключові події історії не лише залишили за собою суху хроніку фактів – вони знайшли своє продовження у творчості, яка зберігає вікову спадщину і в наш час втілюється у багатоманітності форм та проявів.

Мистецький продукт дозволяє зрозуміти, чим жила та чи інша епоха: лицарські обладунки, вишукані прикраси, технічні винаходи. Війна стала для українського суспільства своєрідним каталізатором, який розірвав шаблони радянської та пострадянської свідомості. Поки на Сході та Півдні воїни сміливо йдуть у бій, відстоюючи кожен клаптик нашої землі, ми за їхніми спинами не просто тремимо від страху. Ми живемо, розвиваємося, висловлюємо себе, і в цьому відіграє важливу роль творчість – справжнє мистецтво нашого часу.

Коли ми говоримо про візію, то передусім уявляємо собі мрію, а також конкретні дії для її реалізації. Візія – це картина нашого майбутнього, а місія – шлях, яким ми рухаємося до цієї мрії, проживаючи сьогодні. Якщо дотримуватися такого підходу, стає очевидним, що культура – це складний і

всеосяжний процес, сформований протягом тривалого часу. Мистецтво, у свою чергу, є проявом цих процесів у конкретні моменти цього періоду, активно формуючи саму сутність поняття «культура». Сьогодні ми є свідками народження мистецтва у контексті війни, яке в майбутньому стане невід'ємною частиною нашої культури та залишиться в історії.

Минуле століття дало нам такі поняття, як довоєнне та повоєнне мистецтво. У науковому середовищі ці періоди чітко розрізняють за суттєвими змінами у світогляді та гуманістичних цінностях суспільства. Тривала окупація під час двох Світових війн значно спотворила духовне життя України, ослабивши гуманістичні ідеали. Вона поглибила жорстокість і безправ'я, завдала величезної шкоди як матеріальній культурній базі, так і забрала життя тисяч науковців, викладачів, учителів, культурно-освітніх діячів, літераторів і митців. Циклічні процеси продовжуються і зараз, проте зі своїми особливостями.

Сучасна війна має локальний характер і не охоплює весь світ. Значна частина території України не знаходиться в зоні активних бойових дій, що дозволяє українським митцям і культурним діячам зберігати певний простір для творчої реалізації. Це дає їм змогу презентувати свої роботи широкій аудиторії та отримувати сильну емоційну підтримку далеко за межами України [22].

Тема незалежності та свободи завжди була ключовою у творчості відомих українських поетів і художників, які відтворювали її у своїх творах.

У сфері художньої літератури можна перелічити чимало відомих авторів, які писали про реалії життя під час війни, про знищення української нації і її культури.

Серед найвизначніших авторів, які висвітлювали тему Другої світової війни, безперечно, є Олександр Довженко зі своїм твором «Україна у вогні». Ця повість була написана у 1943 році, в розпал війни. Рекомендується читати її разом із його щоденниками за період 1941-1945 років, щоб глибше зрозуміти драму, яку переживав сам письменник.

Іншою важливою постаттю є Олесь Гончар, відомий своїми новелами часів Другої світової війни, зокрема твором «Модри камень».

Ще один із письменників того часу, чия творчість вважається однією з вершин української лірики ХХ століття, – Леонід Первомайський. Під час Другої світової війни він працював воєнним кореспондентом. Окрім літературної діяльності, він також вів радіопередачі, які особливо подобалися солдатам на фронті. Варто зазначити, що Леонід Первомайський, справжнє ім'я якого Ілля Гуревич, був євреєм за походженням, а українська мова стала його свідомим вибором для творчості, що було далеко не очевидним у ті часи.

Письменники-шістдесятники, такі як Ліна Костенко, Іван Драч і Микола Вінграновський, були поколінням, що виросло в часи війни. Григорій Тютюнник у своїх новелах передавав досвід дітей, які формувалися в атмосфері повоєнного світу, що стало ключовою темою його творчості. Для сучасників події тих років здаються вже дуже далекими. Серед теперішніх авторів тему війни порушували Оксана Забужко, Марія Матіос і Софія Андрухович, а також Юрій Винничук у своєму романі «Танго смерті». Цей твір, хоча й викликав різні реакції – від захоплення до критики – однак майстерно передає картину Львова під час Другої світової війни.

Серед українських письменників, які зверталися до теми війни, слід згадати Тараса Шевченка, чії вірші відображають боротьбу за свободу та національну єдність, а також Михайла Коцюбинського, який передавав воєнний досвід у романах і повістях [23].

У сучасній українській літературі ця тема також залишається важливою, особливо з огляду на актуальні події. Серед авторів, які пишуть про сучасну війну в Україні, можна виокремити Сергія Жадана, Оксану Забужко, Юрія Андруховича, Артема Чапая, Валерія Пузіка, Павла Вишебабу та багатьох інших. Їхні твори торкаються тем війни через різноманітні жанри – поезію, прозу, щоденники та есеї.

Деякі приклади з української літератури:

Сергій Жадан: Відомий своєю поезією та прозою, твори якого часто відображають реалії війни, особливо у контексті Донбасу.

Оксана Забужко: Пише про складність і глибокий вплив війни на життя українців, а також на українську мову та культуру.

Юрій Андрухович: Знаний своїми експериментами у формі та стилі, використовує творчість для висловлення поглядів щодо війни.

Артем Чапай: Описує свій особистий досвід на фронті та загальні аспекти війни, зокрема в романі "Крізь війну".

Валерій Пузік: Художник, письменник та військовослужбовець, що ділиться спостереженнями і переживаннями під час війни.

Павло Вишебаба: Поет і музикант, який через музику та вірші виражає свої думки і почуття про війну.

Ці та інші українські автори створюють вагомі тексти, які допомагають зрозуміти й усвідомити війну, а також здатні впливати на суспільну думку та змінювати її [24].

Окремо хочеться виділити знану на увесь світ українську письменницю перекладачку та культурну діячку, найвідомішу з жінок давньої та сучасної України – Лесю Українку, яка у своєму поетичному творі «Лісова пісня» устами головної її героїні Мавки, висловила близькі кожному українцю слова «Я в серці маю те, що не вмирає».

Ці слова і ця глибоко філософська думка пронизує трьохсотрічну боротьбу нашого народу за право жити власним вільним чистим справедливим життям, яке сповідували наші давні предки. Від них ми – українці, маємо незнищений ген свободи і гідності, хоча з часів зносин з брудною й хитрою московією, стали потерпати від її підступності. Все горе і неспокій приносили на нашу землю московити. Все краще вони забирали й приписували собі, щоб набути величі. Це стосується й мистецтва.

Творчість українських митців від початку повномасштабної російсько-української війни зосереджена насамперед на художньому відображенні первинних емоцій та реакцій на події, що стали масштабним викликом і

потрясінням для українського суспільства. Їхні роботи відіграють важливу роль у переосмисленні пережитого досвіду, який є близьким кожному українцеві, а також сприяють фіксації цього досвіду в художньо-образній формі.

Російсько-українська війна досі триває, залишаючи глибокий слід у всіх сферах життя, зокрема й у мистецтві. Сучасне українське мистецтво переживає складний період, проте багато митців продовжують творити: вони пишуть картини, вірші, музику, створюють сценарії для театральних постановок і фільмів. Їхні роботи стають емоційним та художнім відображенням перших реакцій на воєнні події, які стали серйозним викликом та потрясінням для суспільства. Завдяки цьому митці беруть на себе важливу місію осмислення та переосмислення колективного досвіду, близького кожному українцеві. Водночас їхня творчість виконує терапевтичну функцію й сприяє збереженню пам'яті про пережиті події, виступаючи свого роду документальним свідченням про війну.

Війна принесла широкий спектр емоцій і переживань – від хаосу, страху, паніки та невизначеності на її початку до гордості за приналежність до такого відважного народу, як українці. Усі українці об'єднувалися почуттям поваги до тих, хто сміливо бореться за своє право на існування, особливо до тих, хто захищає фронт із зброєю в руках. Також суспільним було співчуття до тих, хто зазнав втрат через цю жахливу та несправедливу війну.

Характерною особливістю є надзвичайно широкий спектр пережитих емоцій – від відчаю, болю, страждань і пригнічення до співчуття співвітчизникам, радості за великі й малі перемоги та досягнення українців у різних сферах. Це включає як успіхи наших військових на полі бою, так і здобутки спортсменів на змаганнях, наукові відкриття, культурні досягнення та творчі здобутки митців.

Поряд із цим виникають також лють, ненависть і огида до ворога. Українські митці прагнуть відобразити у своїх творах усе це багатство емоцій

і переживань, які визначають наш досвід війни. Саме у цьому й полягає цінність робіт українських авторів, що розповідають про війну.

Творчість, як одна з найчутливіших сфер, дає змогу найбільш повно й виразно передати емоції, які переживають люди. Твори митців стають важливою реакцією на події та травматичний досвід, що торкається українців.

Водночас, значення цих робіт полягає у здатності доступно та образно-метафорично доносити всьому світу весь спектр почуттів, які сьогодні переживає український народ. Завдяки творам художників і письменників відбувається документування подій війни та збереження пам'яті про пов'язані з нею емоційні переживання. Окрім цього, мистецтво виконує важливу терапевтичну функцію, сприяючи зняттю напруги й емоційного напруження [22].

З початком повномасштабної війни українське мистецтво стало не тільки засобом естетичного вираження, а й сильним інструментом культурного спротиву [25].

В мистецтві ми постійно бачимо відображення та переосмислення дійсності часу. Наше мистецтво, яке з'явилося в часи війни, і зазнало багато етапів розвитку, говоритиме про нас довше, ніж ми існуємо. Тому наше завдання сьогодні фіксувати все, збирати в одному місці і передавати далі світу.

Українську культуру систематично нищили впродовж століть. Заборони друку українською мовою, репресії митців, Розстріляне відродження. Число вжитих заходів, спрямованих на те, щоб перекреслити мистецькі надбання України, є надзвичайно великою. І попри всі випробування українці вистояли тоді, й гідно тримаються зараз. Кожен на своєму фронті обертає свою справу на стилет.

Мистецтво завжди було зброєю, тим паче під час війни. Тому пензлем, словом, музичним інструментом озброїлися українські митці, щоб не тільки вберегти, але й поширити українську культуру. Нині творчі люди України тримають український мистецький фронт.

Образотворчість, в усіх її проявах, особливо відчутно відреагувала на війну та звірства загарбників в Україні. Кожного дня з'являються нові роботи митців у різних жанрах і стилях, які поєднує одна тема – протидія жорстокості і насиллю. На вулицях різних європейських міст з'являються нові стінописи про Україну, також є багато візуальних робіт в інтернет-просторі в жанрі графічного дизайну. Невичерпна тема, протидії злу, об'єднала навколо України, митців з усіх країн. А оскільки мистецтво й культура формують майбутні сенси життя, увесь світ має нагоду об'єднатись у запереченні зла.

Героїчний опір України російській агресії вразив весь світ. Жовто-блакитні кольори нашого прапора стали символом світових цінностей захисту свободи, волевиявлення та демократії. У різних куточках світу – в столицях та містечках – з'являються різноманітні стріт-арти, котрі демонструють підтримку нашої держави. Це мурали із драматичними сюжетами жорстокої війни та віри в перемогу добра над злом.

Митці з різних країн світу закликають до негайного припинення знищення української нації. Виставляючи свої роботи на загальний огляд, творчі люди, таким чином займають стійку позицію та нагадують світові, що те, що відбувається в Україні, – це не лише українська, а й світова проблема, від якої не слід відвертатися.

Війна – це руйнація, нині мистецтво – це портал до відродження. Кожен з нас у скрутний момент свого життя звертався до творчості – хтось створював, а хтось був споживачем і натхненником. Тому творчість – це один з різновидів духовної зброї. Зброї для психологічного захисту. Творчістю ми привертаємо увагу до себе і до нашої держави.

Мистецтво не дозволяє згаснути міжнародному інтересу до України, не дає забути про війну та сприяє ефективним зборам коштів для підтримки армії, тим самим наближаючи перемогу [26].

Можна відмітити, що українське мистецтво в умовах війни демонструє неабияку стійкість, пристосованість та глибину. Митці не зважаючи на всі труднощі, продовжують працювати і творити, зберігаючи та розвиваючи

національну культуру. Їхня творчість є свідченням того, що в серці кожного українця живе те, що не вмирає – любов до Батьківщини, прагнення до свободи та віра в перемогу [27].

Український народ протягом століть у важких і кривавих змаганнях виборює свою незалежність і відновлює власну державність. Не одне покоління поклато на віттар свободи своїх крапчих синів і дочок, використовуючи різні засоби та види зброї. Українське мистецтво є однією з найпотужніших сил, що захищає українську ідентичність, нерозривний зв'язок із історичною пам'яттю та боротьбу за Незалежну Українську державу [28].

Отже, у процесі дослідження ми виявили, що тема кваліфікаційної роботи є актуальною, так як піднімає важливі одвічні проблеми боротьби українського народу за власну свободу та незалежність.

Натхненням для обрання теми кваліфікаційної роботи стали художні твори українських художниць, таких як: Катерина Дудник – її картини «Україна захищає світ» (див. додаток Г, рисунок Г.1) та «Мати Україна» (див. додаток Г, рисунок Г.2); Ольги Гайдамаки картини – «Жива» (див. додаток Д, рисунок Д.1) і «Нитка живого світла зшиває світ» (див. додаток Д, рисунок Д.2), а також роботи відомих мисткинь, таких як: Оксана Оснач, Марта Пітчук, Анастасія Астаф'єва та інші.

Отже, надихаючись мистецтвом сучасних молодих українських митців було обрано тему кваліфікаційної роботи «Я в серці маю те, що не вмира...» та розроблено ескіз композиції декоративного панно (див. додаток Е, рисунок Е.1).

У наступному пункті цього розділу будуть розкриті технологічно-матеріалознавчі особливості щодо створення та виконання в матеріалі декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен».

2.2 Характеристика матеріалів, інструментів та калькуляція витрат щодо виконаного декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»

«Нетканий гобелен» – це техніка викладання за допомогою кольорових ниток декоративних або живописних зображень, де нитка використовується замість лінії чи кольорової плями.

Визначимо особливості технології виготовлення робіт в техніці нетканого гобелену. Для створення художнього твору цією технікою використовуються такі основні матеріали, як основа на якій буде виконуватись композиція, кольорові нитки, клей.

Для виконання декоративного панно кваліфікаційної роботи було обрано:

- щільне дрібнозернисте полотно на підрамнику в якості основи (див. рисунок 2.2.1, а);
- вовняні, напіввовняні, акрилові або бавовняні нитки, а також поліефірні нитки, можливо й муліне (нитки для вишивання) різних відтінків і різної товщини (див. рисунок 2.2.1, б) [29].

а) полотно ґрунтоване

б) нитки різних кольорів та видів

Рисунок 2.2.1 – Необхідні матеріали для виконання декоративного панно

Також для декорування композиції використовувалися кольорові скляні бусини (див. рисунок 2.2.2, а).

а) скляні бусини для декорування композиції

б) Полімерний клей «Дракон»

Рисунок 2.2.2 – Матеріали, що застосовані у виконанні декоративно панно

Фіксація ниток на основі здійснюється за допомогою полімерного клею. Для роботи в техніці «нетканий гобелен» найкраще підходить клей «Дракон» (див рисунок 2.2.2, б). Однією з його переваг є те, що він швидко сохне і підходить для моментальної фіксації ниток на основі [30].

Щоб почати роботу безпосередньо в матеріалі спочатку необхідно здійснити підготовчу роботу. Отже, спочатку створюється ескіз майбутньої композиції. Далі опрацьований ескіз збільшується і друкується на папері формату А1 (див. рисунок. 2.2.3, а), який потім переноситься на основу полотна за допомогою копіювального паперу (див. рисунок. 2.2.3, б), використовуючи в якості інструменту олівець або кулькову ручку. Ескіз до полотна кріпиться паперовим скотчем (див. рисунок. 2.2.3, в).

а) ватман формату А1   б) копіювальний папір   в) паперовий скотч

Рисунок 2.2.3 – Необхідні допоміжні матеріали

Для виконання творів технікою нетканий гобелен необхідні допоміжні інструменти, зокрема: виправте rischi (як вище по тексту)

- гострі ножиці для коригування довжини ниток (див. рисунок 2.2.4, а);
- дерев'яні палички-шпажки (див. рисунок 2.2.4, б) для зручнішого укладання ниток та утворення необхідного зображення на основі;
- а також паперові серветки необхідні для того, щоб прибирати залишки клею, витирати руки і підтримувати робоче місце в чистоті (див. рисунок 2.2.4, в).

а) ножиці   б) палички-шпажки для укладання ниток   в) паперові серветки

Рисунок 2.2.4 – Допоміжні інструменти для виконання декоративного панно в матеріалі

Використовуючи ці матеріали та допоміжні інструменти створювалася композиція декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира ..» технікою «нетканий гобелен», технологічна послідовність якого буде описана нижче.

Потрібно зазначити, що для виконання роботи в матеріалі необхідні різні матеріали, які мають свою вартість. Для визначення вартості матеріальних затрат на виготовлення декоративного панно розроблено калькуляцію витрат.

Калькуляція це – розрахунково-вартісна методика бухгалтерського обліку, за допомогою якого обраховується собівартість виробленої продукції, прикладних матеріальних цінностей тощо.

Для визначення матеріальної вартості декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира» в техніці «нетканий гобелен» проведемо калькуляцію усіх необхідних матеріалів і допоміжних інструментів, що використовувались під час його виконання. Для цього складається перелік усіх матеріалів, їх кількість та вартість.

Усі необхідні матеріали та інструменти використані в процесі виконання декоративного панно представлено в таблиці 2.2.1

Таблиця 2.2.1 – Розрахунок вартості матеріальних витрат для виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...»

Назва матеріалу	Ціна (грн) за одиницю	Витрата матеріалів	Усього (грн)
1	2	3	4
Полотно на підрамнику	650	1 шт.	650
Клей Дракон універсальний	120	3 шт.	360
Кольорові бусини	25	7 упаковок	175
Ножиці	40	1 шт.	40
Дерев'яні Шпажки	20	1 упаковка	20
Паперові серветки	40	2 упаковки	80

Кінець таблиці 2.2.1

1	2	3	4
Скотч	30	1 шт.	30
«Ватман» формату А1 з ескізом	140	1 шт.	140
Копіювальний папір	5	15 шт	75
Рама для оформлення	250	1 шт	250
Разом:			1820

Отже, вартість матеріалів та необхідних інструментів для виконання декоративної композиції в техніці «нетканий гобелен» становить 1820 грн. Складність виконання роботи оцінюється автором у 1000 грн., разом сума виконаної композиції складатиме 2820 грн.

2.3 Технологічна послідовність виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»

Технологічна послідовність виготовлення будь якого художнього твору складається з певних етапів, кожен з яких має свої особливості та вимагає застосування певних інструментів. У цьому підрозділі ми розглянемо поетапність технологічного процесу виконання декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає» в техніці «нетканий гобелен», що була застосовна під час його виготовлення.

Перед початком роботи в матеріалі опрацьований та обраний до виконання, збільшений ескіз переноситься на полотно (див. рисунок 2.3.1).

а) розроблений ескіз

б) роздукований ескіз на форматі А1

Рисунок 2.3.1 – Етап перенесення контурного зображення на основу

На цьому етапі при необхідності корегуються форма, розмір, колірна гамма та інші композиційні характеристики майбутнього художнього твору.

Після перенесення контурного зображення на основу підбираються необхідні в роботі матеріали та інструменти.

За кольоровим ескізом підбираються кольори ниток (див. рисунок 2.3.2, а) і починається процес їх скручування у тугі довгі джгути, щоб під час їх наклеювання зображення мало фактурний текстильний вигляд гобелену.

а) кольорові в'язальні нитки

б) виконані кольорові джгути з ниток

Рисунок 2.3.2 – Етап заготовки основного матеріалу (джгутів) до роботи

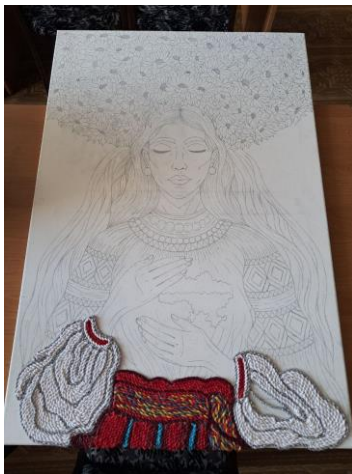
Товщина джгутів і ниток залежить від розміру роботи і задуму художника. Після підготовки необхідних робочих матеріалів – гами скручених кольорових джгутів (див. рисунок 2.3.2, б), приступаємо до роботи в матеріалі.

Головна вимога – матеріали повинні бути якісними, сумісними між собою та забезпечувати необхідні естетично-декоративні характеристики твору. Також перед початком роботи матеріали потрібно перевірити на наявність дефектів. Далі, з підготовленими матеріалами (скрученими у потрібні за товщиною і кольором джгути) починається основний процес – виконання художнього твору.

Підготовлені джгути необхідної товщини, потрібно класти ближче один до одного, щоб не було пропусків, таким чином нитки будуть повністю перекривати основу.

Необхідно ретельно підбирати кольори та їх відтінки, щоб зображення відповідало колористиці ескізу. Для цього, потрібно попередньо підготувати згідно ескізу скручені в джгути нитки.

Поверхня основи – її внутрішній простір, поступово заповнюється згідно задуму (див .рисунок 2.3.3).

а) початок
накладання ниток на
основу

б) поступове закладання
поверхні згідно задуму

в) детальне
пропрацьовування
вінка, наклеювання
бусин

Рисунок 2.3.3 – Поетапне виконання композиції декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» в техніці нетканий гобелен

Так необхідно заповнити кожен елемент композиції (усю площину) відповідними до задуму кольоровими джгутами.

Після завершення основного процесу – наклеювання ниток та бусин на основу, виконаний твір може потребувати додаткової обробки. Зокрема, його можна доопрацювати за допомогою ножиць, обрізати усі зайві, непотрібні нитки, витерти залишки клею. Завершальним етапом технологічного процесу є остаточне оброблення виробу.

Остаточне оброблення дозволяє надати художньому твору охайного та естетичного вигляду, зафіксувати його форму та розміри, підвищити художньо-естетичні характеристики. Після остаточного завершення роботи в матеріалі виконаний художній твір перевіряється на відповідність заданим параметрам та вимогам якості. За потреби можуть бути внесені корективи та виправлені недоліки. Вже готову композицію, за необхідності, можна оформити у підібрану раму. Якщо виконана робота відповідає всім критеріям, художній твір вважається готовим [31].

Важливо зазначити, що технологічний процес виготовлення художнього твору текстильною технікою може мати свої особливості та відмінності, залежно від конкретного способу виконання, матеріалів та призначення.

Незважаючи на певні складнощі та особливості, техніки «нетканий гобелен» має багато переваг та перспектив. Художні вироби виконані цією технікою відрізняються своєю приємністю на дотик, чистотою та автентичністю, мають відмінні естетичні характеристики.

Особливістю нетканого гобелену є те, що на відміну від традиційного гобелену (де твір створюється за допомогою переплетення ниток основи і піткання) нитки кріпляться на тверду щільну основу за допомогою клею.

Художні твори виконані технікою «нетканий гобелен» можуть бути використані для оздоблення приміщень і створення особливої й унікальної естетики у будь-якому інтер'єрі.

Робота над художнім твором – декоративним панно «Я в серці маю те, що не вмирає» тривала доволі довгий проміжок часу і включала в себе різні етапи: від розробки ескізу до фінального оформлення роботи.

Отже, підсумовуючи сказане вище, робимо висновок, що спочатку необхідно створити детальний ескіз композиції, в якому визначалося розташування основних елементів, їх пропорції та колірна гама. Далі, особливу увагу слід приділити вибору матеріалів та їх кольорової гами. Етап підготовки джгутів є одним з відповідальних етапів для роботи в техніці нетканий гобелен, від якого залежатиме якість виконуваної роботи. Для виконання декоративного панно в матеріалі використовувалися різноманітні за кольором скручені в джгути нитки, що в самій роботі є м'якими та приємними на дотик. Процес скручування ниток в джгути та надання їм необхідного забарвлення забирає 50% часу в процесі виготовлення художнього твору. Якість джгутів та їх колірна відповідність задуму, визначає якість художнього твору, його фактурність і живописність.

2.4 Композиційна характеристика та естетична оцінка декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає...» у техніці «нетканий гобелен»

Естетична оцінка художнього твору визначається відповідністю закону традиції за такими показниками: канонічність, традиційність, новизна.

Художній твір буде відноситися до канонічного у тому разі, коли під час його виконання художник дотримувався певних загальноприйнятих встановлених і затверджених канонів, які не можна порушувати. Прикладом канонічних творів є ікони та церковне вбрання. Канонічний (грец.) – незмінний (консервативний), не підлягаючий перегляду, що слугує нормативним зразком.

Традиційним художній твір можна вважати тоді, коли дотримано традиційних способів його виготовлення; зберігається культурна традиція

певного народу чи етносу в його основних елементах: формі, декорі, символіці, кольоровій гамі тощо, притаманних лише цьому народові, тому є впізнаним серед інших, стосується творів національної культури, наприклад: петриківський розпис, геометричне різьблення тощо.

Традиція (лат. *traditio* – передача) – це елементи культури, пов'язані з витоками, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу. Традиції тією чи іншою мірою, в тих чи інших формах присутні у будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури [32].

Новизна художнього твору визначається у відсутності дотримання канонів чи традицій у його створенні, а також внесення автором нових незвичних прийомів виконання у ту чи іншу традиційну техніку чи вид декоративно-ужиткового мистецтва.

Хоча декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмирає» виконано у новітній техніці нетканий гобелен, воно зберігає національний колорит, за рахунок традиційних для української культури сакральних елементів: пишній головний уквітчаний зі стрічками дівочий вінок; вишита ромбовидним орнаментом сорочка.

Композиція наповнена національним змістом, де все детально окреслено: в головному дівочому уборі, довгих, закручених і стрімких, неначе річка, стрічках, які окреслюють загальний силует українки, також, в кожній спокійній, але й водночас усміхненій рисі обличчя дівчини. Все навколо ніби вирує життям, грає найрізноманітнішими барвами.

Образ дівчини, несе в собі глибокий символічний зміст, на панно вона виступає прообразом самої України, молодої, вільної і нескореної, яка своїми руками огортає та оберігає власні території. Назва «Я в серці маю те, що не вмирає» має також глибинний сенс, що в свою чергу означає, що в серці кожного громадянина нашої держави горить вогонь надії, на вільне життя без війни. Центральний образ – дівчина, символізує саму Україну, її прагнення до свободи, територіальної цілісності та ідентичності.

Загалом весь художній твір насичений символікою і глибоким змістом.

Кожен елемент твору, кожен колір мають своє смислове значення.

Вінок – це традиційний український головний убір. Звичай плести вінки для прикраси сягає ще язичницьких часів. Вінки мали сакральне значення – як атрибут обрядів весняного циклу й купальських ігрищ. Поступово вінок переріс у символ обоювання, символ Матері-Землі. Український вінок давно став культурним символом українського народу.

В Україні вінки мали сонячну символіку. Дівчина у вінку асоціювалася із сонцем, що сходить. Також це символ слави, гідності, перемоги, святості, щастя, успіху, могутності, миру, сонця, влади; цноти, краси, молодості, дівочтва [33].

Стрічки – важливий атрибут вінка. Значення мають їхні кольори, кількість та довжина.

Надзвичайно цікавими є відбір, поєднання кольорів та розташування стрічок у вінку. Кожен з них слугував красуні оберегом, захищав волосся від злих очей.

У центрі вінка зав'язували світло-коричневу стрічку. Вона символізувала землю-годувальницю. По обидва боки першої стрічки зав'язували жовті – символ ясного сонця. Далі – світло-зелені й темно-зелені – краса та молодість. А тоді – блакитні та сині – символи неба і води, що наділяють силою та міцним здоров'ям. Потім йшла жовтогаряча – символ хліба, фіолетова – мудрість, малинова – щирість, рожева – символ благополуччя та достатку [34].

Вишиванка – символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, національної гордості, порядності, чесності, любові, святковості; слугує як оберег. У жіночій вишиванці найбільше і пишніше декорувалися її рукави.

Народ ставився до вишиванки як до святині. Такі сорочки передавали з покоління в покоління, з роду в рід у спадок, берегли як реліквії. Закодована родова генетична інформація оберігала нащадків від ударів долі, захищала від злих сил, поганих очей, та негативних енергій.

Історія вишиванки сягає корінням углиб віків. Орнаменти, нанесені на цей дивовижний одяг – це не просто ромби, кола чи квіти. Це – унікальні символи, які створювалися й змінювалися протягом багатьох століть.

Для наших предків, вишивання було сакральним дійством. Братися до вишивки можна було лише в певні дні, зі світлими думками й позитивною енергією. Копіювати чужі візерунки вишивальниці не могли. Тому поєднання узорів та кольорів завжди було унікальним.

На панно «Я в серці маю те, що не вмирає» оздоблюють пишній рукав вишиванки саме ромби. Ромб – це символ родючості, поєднання землі та сонця [35].

Особливої уваги заслуговує й колористичне рішення твору.

Колористика декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає» побудована на контрастах. Контрастні кольори у композиції цього художнього твору можна трактувати як боротьбу, протистояння, але й надію на мирне, спокійне життя, в якому немає місця насильству та війні.

Композиція декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» виконана у живописно-декоративній манері, де замість фарб і пензлів використано нитки різних кольорів. У декоративно-прикладному мистецтві існують особливі риси композиційних закономірностей, які формують власну систему з чіткою ієрархією. До них належать:

- загально-художні композиційні закони, такі як закон цілісності, закон традиції та закон тектоніки;
- композиційні закономірності та виражальні засоби, які створюють єдність внутрішньої структури композиції (композиційний центр, симетрія та асиметрія, статика й динаміка, пропорційність);
- відношення між елементами композиції, а також їхнє співвідношення з твором у цілому;
- семантичні компоненти, що додають змістовності.

Основою композиційної структури твору «Я в серці маю те, що не вмира...» є принцип цілісності, який забезпечує гармонійне сприйняття всіх складових елементів композиції.

У виконаному художньому творі – декоративному панно «Я в серці маю те, що не вмира...» присутня симетрія, яка створює відчуття сталості, величі, непорушності. Але у цій умовно симетричній композиції присутні елементи асиметричності, що порушують загальну сталість. Так набувається динаміка, що прослідковується в таких елементах як: стрічки, вінок, окремі елементи вишиванки.

Одним із засобів композиції, який приводить до впорядкування різних елементів в єдине ціле є їх метрична або ритмічна повторюваність.

Метр – це неодноразове повторення однакових елементів композиції через рівні інтервали.

Ритм – це поступова кількісна зміна в ряді елементів, що чергуються (наростання або спадання чергувань, їх згущення або розрідження).

Розрізняють такі види ритму як: вертикальний, горизонтальний, діагональний, радіально-променевий.

Головний убір дівчини побудований на складному ритмі, основою якого є радіально-променевий (або віялоподібний ритм). В середині цього ритму – чергуванні ліній у віялоподібному порядку, спостерігається ритм (чергування) круглих дрібних елементів. Динамічний розвиток відбувається від композиційного центру (обличчя дівчини) до двох країв роботи.

Головний убір дівчини складний і ошатний. Складається з двох частин: з величезної квіткової композиції вінка і завершується різноколірними стрічками. Зображення стрічок має діагональне розташування, що теж додає динаміки композиції.

Ще одним елементом цієї композиції є рукави сорочки дівчини. Теж привертають до себе увагу, за рахунок динамічних елементів, а саме радіальних ліній, ритміка яких виходить з відправної точки кожної деталі (буфів рукава).

Над ними розташовано орнаментику рукава, що складається з червоно-смарагдових ромбів, які утворюють метричний ритм (повторення однакових елементів, з однаковим інтервалом).

Контраст – це різке протиставлення кольору, фактур чи форм.

Композиція виконаного панно «Я в серці маю те, що не вмира» побудована на кольорових контрастах холодних синьо-блакитних, смарагдових, та теплих жовто-червоних кольорів. Ці кольори мають різні градаційні відтінки, що ускладнює композицію твору і згладжує різкі контрасти. Присутній також й світлотний контраст – протиставлення світлих і темних кольорів.

Контраст спостерігається не лише в кольоровому вирішенні композиції, але й у співставленні великих і дрібних деталей (елементів) композиції.

Нюанс – це незначна відмінність, слабо виражені розбіжності, перехід споріднених кольорів один в один.

Особливість композиції виконаного декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен» полягає в тому, що кольори та відтінки джгутів (основного матеріалу для його виконання) утворюються скручуванням у поєднанні кількох кольорів. Завдяки цьому елементи зображення, подібно до живопису, наповнені безліччю нюансних переходів. Градації і відтінки простежуються у всіх складових композиції: насиченій червоній спідниці з поясом, волоссі дівчини, пишному вінку зі стрічками та навіть у фоновій площині.

Тотожність – повне співпадіння форм, кольору, фактури; визначає повну подібність однорідних елементів.

Подібність визначає повторювання однієї чи певних елементів в одній загальній структурі художнього твору. У виконаній композиції декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира» має місце такий засіб композиції як «подібність»: у конструктивній подібності квітів вінка, самих стрічок, буфів та орнаменту рукава тощо.

Композиція твору побудована на поєднанні великих і малих форм.

Усі елементи композиції узгоджуються між собою як за кольором, так і за формами. Композиція цілісна і гармонійна, з якої не хочеться ні забрати, ні додати якихось додаткових елементів.

Колорит композиції насичений, яскравий, що відповідає національній ментальності українського народу.

Композиція твору збалансована та гармонійна, з чітким акцентуванням центральної фігури – дівчини українки і доповняльних її елементів.

Кожен аспект виконаного твору – композиція, колорит, фактура, символіка – заслуговує на окрему увагу та аналіз.

Вражає цілісність та продуманість композиції твору. Усі елементи композиції працюють на розкриття єдиної теми, доповнюють та підсилюють один одного. Колористика твору з композиційними елементами створює загальну гармонію та загальний композиційний баланс.

Контурні лінії, що окреслюють образ дівчини, додають зображенню декоративності та підкреслюють насиченість кольорових плям усередині кожного контуру, що в результаті покращує естетичне сприйняття всієї композиції.

Декоративні елементи в композиції художнього твору – фурнітура, бісер, шнур, паєтки, призначені для його оздоблення й надання більшої виразності і декоративності. Композиція виконаного твору декорована великими, різнокольоровими, скляними бусинами, а саме ними оздоблений вінок на голові дівчини і прикраса на грудях.

Загальна композиція виконаного декоративного панно цілісна й збалансована, відповідає усім загальноприйнятим нормам і правилам, має національний підтекст.

Твір вписується в тенденції сучасного українського мистецтва, яке звертається до тем національної ідентичності, боротьби за незалежність.

Виконане декоративне панно кваліфікаційної роботи «Я в серці маю те, що не вмирає» є прикладом синтезу традицій, інновацій та експерименту. Таке поєднання робить твір актуальним та близьким сучасному глядачу, дозволяє

йому доторкнутися до минулого та відчутти його живий зв'язок з теперішнім, підводячи нас до одвічних тем та життєвих цінностей.

Робота над композицією декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає» дала можливість експериментувати з фактурою, різними кольорами, декоративною графічною подачею зображення.

Для цілісності композиції виконаний твір має бути оформленим в раму. Рама виступає основним елементом оформлення художнього твору і яка створює його візуальні межі. Грамотно підібране оформлення свідчить про високий професійний рівень і культурний смак автора. Крім того, рама підкреслює художню цінність роботи та надає їй завершеного вигляду.

В межах кваліфікаційної роботи було розроблено проєкт постера декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає» у техніці «нетканий гобелен» (див. додаток И, рисунок И.1).

ВИСНОВКИ

Декоративно-прикладне мистецтво супроводжувало людство із найдавніших часів та розвивалося залежно від його потреб зробити свою оселю більш затишною, зробити більш виразним все, що оточувало людину, наділити речі функціями оберегу. Ремесло, яке забезпечувало людину предметами побуту, житлом, згодом трансформувалося у народне мистецтво, котре поступово набувало регіональних особливостей, зумовлених кліматичними умовами, образом життя та уподобаннями різних етносів.

Текстиль – одна з найдавніших галузей декоративно-прикладного мистецтва, яка поєднує в собі різноманітні види, що відрізняються способом виготовлення речей: ткацтво, розпис тканин, вишивка, килимарство та ін. Текстиль на сьогодні є одним із найвиразніших проявів як народної так і професійної творчості та невід’ємною частиною української культури.

Найбільш відомим монументальним проявом текстильного мистецтва є гобелен – виткані з ниток картини, які завжди вважалися коштовною прикрасою для стін [36].

В сучасному світі традиційні гобелени і усі його експериментальні прояви набули величезної популярності. Українські художники-текстильники використовують сучасний художній текстиль як своєрідний засіб комунікації та інтеграції в європейське культурне середовище, тим самим прославляючи нашу країну на міжнародній культурній арені.

Дослідивши історію художнього текстилю і визначивши особливості техніки традиційного гобелену та його новітньої інтерпретації – нетканого гобелену, було створено композицію, що виконувалась технікою «нетканий гобелен» у вигляді декоративного панно.

Тож мету поставлену на початку виконання кваліфікаційної роботи було досягнуто, завдяки опрацюванню означених завдань, а саме:

- досліджено історію розвитку традиційної гобеленової техніки до її сучасної (новітньої) модифікації – «нетканого гобелену»;
- охарактеризовано художньо-технологічні особливості традиційного гобелену та новітньої його модифікації – техніки «нетканий гобелен»;
- обґрунтовано ідею та художньо-образний зміст теми декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...»;
- підібрано та охарактеризовано матеріали, виконано калькуляцію витрат на виготовлення декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»;
- обґрунтовано технологічну послідовність та виконано декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»;
- охарактеризовано композиційні особливості виконаного декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен», дана йому естетична оцінка та виготовлено постер.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1 Кулібаба Т. М. Художній образ в гобелені: історія і сучасність : Вступ : магістерська робота / Т. М. Кулібаба ; наук. кер. І. М. Удріс. – Кривий Ріг : КДПУ, 2019. – 172 с.

2 «Я в серці маю те, що не вмирає». Збереження і розвиток українського мистецтва всупереч війні / наук. кер. доц. Л. А. Корницька // Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва (м. Хмельницький, 02 трав. 2025 р.) / редкол.: І. В. Андрошук, І. П. Андрошук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – С. 61–63.

3 Ткацтво в Україні: історія виникнення, розвиток, сучасні майстри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/uovpzb> (дата звернення: 10.01.2025).

4 Пілюгіна О. Західноєвропейські гобелени [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/lyrgdq> (дата звернення: 10.01.2025).

5 Камінская Т. Мистецтво сонячної Франції часів Короля-Сонця (частина1). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/sykjcc> (дата звернення:12.01.2025).

6 Макарчук С. А. Етнічна історія України : навч. посіб. / С. А. Макарчук. – Київ : Знання, 2008. – 471 с.

7 Ткацтво в Україні: історія виникнення, розвиток, сучасні майстри. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/mgzgue> (дата звернення:13.01.2025).

8 Вербіцька Н. Виготовлення шпалер і гобеленів. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/tlbwaq> (дата звернення:13.01.2025).

9 Гобелен із циклу «Святий Грааль». Озброєння та виступ лицарів круглого столу. 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/xqhtwm> (дата звернення:15.01.2025).

- 10 Жук А. К. Український радянський килим / А. К. Жук. – Київ : Наук. думка, 1973. – С. 41–43.
- 11 Андріяшко В. Гобелен київських художників 1950–1970-х років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/sykchg> (дата звернення:20.01.2025).
- 12 Ямборко О. Я. Рецепція вітчизняного гобелену 1960-х – 2000 рр. в процесі текстильної метаморфози / О. Я. Ямборко // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2005. – № 9. – С. 131–141.
- 13 Українознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. І. Обушного. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 672 с.
- 14 Бабенко О. Зала в Афінах. Народне мистецтво. Київ: 2007. №1/2. С. 28–29
- 15 Варивончик А. В. Становлення та розвиток українського гобелену в дизайні середовища / А. В. Варивончик // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журн. – 2021. – № 4. – С. 86–91.
- 16 Ізонитка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/ywicen> (дата звернення:25.01.2025).
- 17 Майстер-клас з ниткографії Уічолі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/lyrzlb> (дата звернення:25.01.2025).
- 18 Історія ткацтва та гобелену в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/jiomxd> (дата звернення:26.01.2025).
- 19 Тканання гобелену – Народні промисли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/qgjuqe> (дата звернення: 03.02.2025).
- 20 Мазур Ю. О. Свята Покрова : художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виконання композиції в техніці нетканого гобелену : кваліфікаційна робота бакалавра / Ю. О. Мазур ; наук. кер. Л. А. Корницька. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 83 с.
- 21 Гаруліч В. В. Мадонна з немовлям : художньо-композиційні та технологічно-матеріалознавчі особливості виконання композиції в техніці

нетканого гобелену : кваліфікаційна робота бакалавра / В. В. Гаруліч ; наук. кер. Л. А. Корницька. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 80 с.

22 Мистецтво, народжене війною: вимір, втілення та трансформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/blklux> (дата звернення:02.01.2025).

23 Друга світова війна і українська література [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/sxmfgf> (дата звернення:02.01.2025).

24 Українські письменники про війну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/fonjsv> (дата звернення:04.01.2025).

25 Шевчук К. Війна як переживання: українське мистецтво та естетичний досвід в часи російсько-української війни / К. Шевчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія» : наук. журнал. – Острог : Вид-во НаУОА, 2023. – № 25. – С. 3–8.

26 «Мистецтво і війна». Презентація до тижня мистецтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/ukjggx> (дата звернення:10.01.2025).

27 Литвин С. Х. Діяльність Національної спілки художників України в розвитку та популяризації українського мистецтва в умовах війни / С. Х. Литвин // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. – Київ, 2023. – № 2. – С. 88–94.

28 Шульга З. Художній текстиль як зброя / З. Шульга // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2017. – Вип. 31. – С. 51–70.

29 Види ниток для вишивання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/hcezdq> (дата звернення:02.04.2025).

30 Клей полімерний універсальний «Дракон» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/fpkxkf> (дата звернення:02.04.2025).

31 Назаренко В. Ниткографія для початківців: опис з фото техніки та методів малювання для дітей. Покрокова інструкція зі створення картин з ниток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/dytfxs> (дата звернення:05.04.2025).

32 Традиція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/kkkzuk> (дата звернення:05.04.2025).

33 Український вінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/zoonum> (дата звернення:05.04.2025).

34 Чому в українському віночку стрічки 12 кольорів і що кожен з них символізує? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.lu/ytbnlh> (дата звернення:05.04.2025).

35 Що означають символи та кольори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/uxkjyr> (дата звернення:06.04.2025).

36 Буханевич А. П. Розвиток київської школи текстилю кінця ХХ – початку ХХІ століття : магіст. роб. / А. П. Буханевич ; наук. керівник: І. І. Несен ; Нац. акад. керівн. кадрів культури і мистецтв, Ін-т практич. культурології та арт-менеджменту, каф. мистецтвознавчої експертизи. – Київ, 2019. – 167 с.

ДОДАТОК А
(довідковий)

ГОБЕЛЕНИ XV – XVI СТОЛІТТЯ

Рисунок А.1 – Гобелен «Сади Людовика XIV». За мотивами французької школи романтичного живопису XVII ст.

Рисунок А.2 – Фірма «Моррис и Ко». Виступ воїнів. Е. Борн-Джонс. Шпалера з серії «Святий Грааль»

ДОДАТОК Б

(довідковий)

ГОБЕЛЕН У ПЛОЩИННО-ДЕКОРАТИВНІЙ СТИЛІСТИЦІ

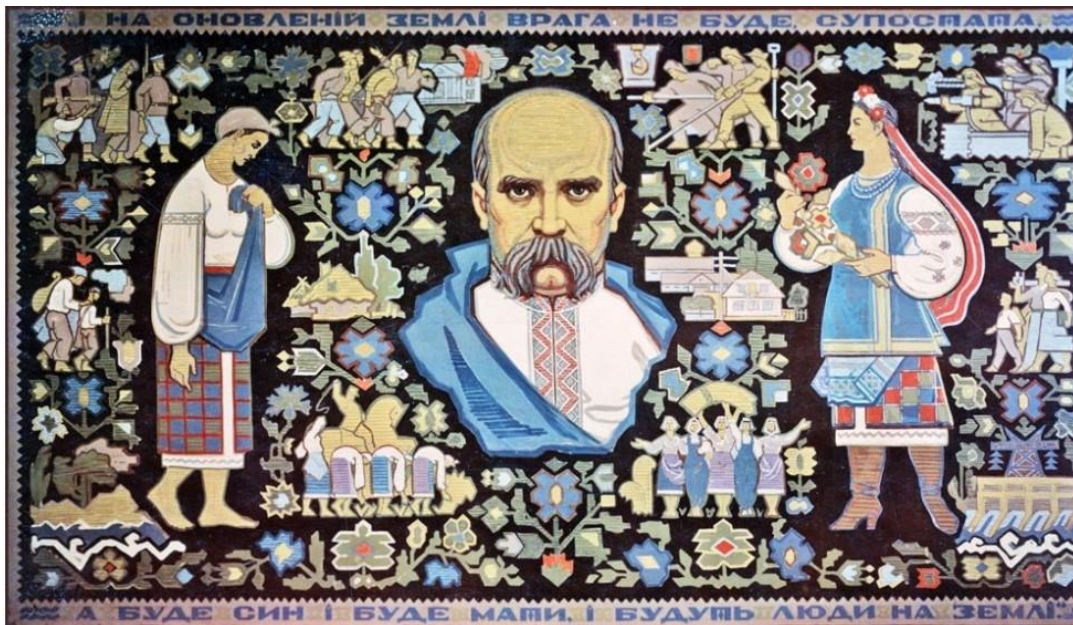

Рисунок Б.1 – Іван і Марія Литовченки. Гобелен «Тарас Шевченко», 1961 р.

Ручне ткацтво

ДОДАТОК В
(довідковий)

КИЛИМИ ТА ГОБЕЛЕНИ В ТРАДИЦІЙНІЙ ТЕХНІЦІ

Рисунок В.1 – Надія Бабенко. Килим «Дерево життя»

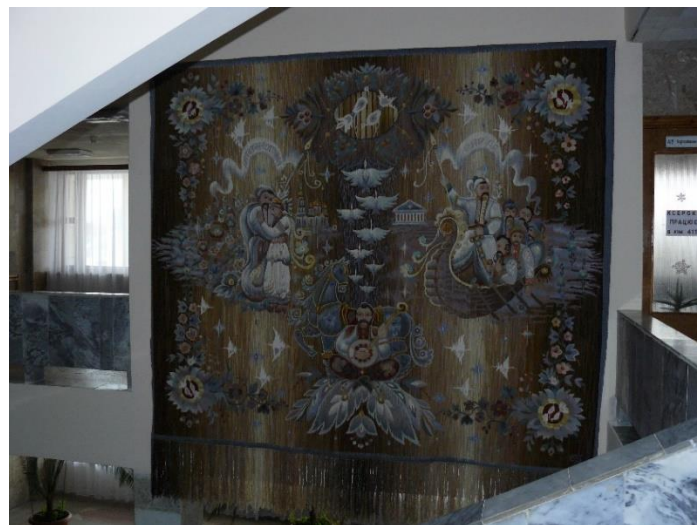

Рисунок В.2 – Гобелен «Світ Котляревського»

ДОДАТОК Г
(довідковий)

МИСТЕЦЬКІ ТВОРИ КАТЕРИНИ ДУДНИК

Рисунок Г.1 – «Україна захищає світ»

Рисунок Г.2 – «Мати Україна»

ДОДАТОК Д
(довідковий)

МИСТЕЦЬКІ ТВОРИ ОЛЬГИ ГАЙДАМАКИ

Рисунок Д.1 – «Жива»

Рисунок Д.2 – «Нитка живого світла зшиває світ»

ДОДАТОК Е

(обов'язковий)

ЕСКІЗНИЙ ПОШУК

Рисунок Е.1 – Ескізний пошук до виконання декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмира...»

ДОДАТОК Ж
(обов'язковий)

**ЗАВЕРШЕННЕ ДЕКОРАТИВНЕ ПАННО «Я В СЕРЦІ МАЮ ТЕ, ЩО
НЕ ВМИРА...» У ТЕХНІЦІ «НЕТКАНИЙ ГОБЕЛЕН»**

Рисунок Ж.1 – Виконане декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмира...» у техніці «нетканий гобелен»

ДОДАТОК И
(обов'язковий)

ПРОЄКТ ПОСТЕРУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ
Декоративне панно «Я в серці маю те, що не вмира...»
у техніці «нетканий гобелен»

ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ

ПОШУК ТВОРЧОЇ ІДЕЇ

ФОТО ВИКОНАНОЇ РОБОТИ

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ

ПРОЦЕС ВИКОНАННЯ

ЗДОБУВАЧ:
ст. гр. ДМ-21-1 Олександра КРАСОВСЬКА
ОПП "Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво"

КЕРІВНИК:
Лариса КОРНИЦЬКА
Доцент кафедри технологічної та професійної освіти
і декоративного мистецтва, канд. пед. наук, доцент

АНОТАЦІЯ:
Кваліфікаційна робота виконувалась з урахуванням художньо-композиційних та технологічних особливостей техніки «нетканий гобелен». В темі декоративного панно «Я в серці маю те, що не вмирає...» закладена ідея стійкості українського народу у трьохсотррррній боротьбі за право жити власним вільним справедливим життям, яке сповідували наші давні предки.

Рисунок И.1 – Постер виконаного декоративного панно